

יש לו טעם ואין לו ריח

מבין כל העצים, נודעה לעץ התמר החשיבות הגדולה ביותר. מימי אבותינו ועד היום, רק עצי השיטים - הנותנים עלים ופרחים ובפירות שלהם ניזון הצאן, ואשר בצלם יושבים הרועה ועדרו, ואשר בגזעיהם בנו את המשכן - יכולים להתחרות בתמרים על תואר העץ החשוב ביותר.

התמר זכה לפתגם "התמר ראשו באש ורגליו במים" המציין כי ראשו של התמר עומד בחומו של המדבר בעוד שורשיו מבוססים במי תהום. התמר, הגדל במדבר ליד מעינות ונראה למרחוק, נקרא כך בגלל שמשמעות השם "תמר" הוא כהה, כלומר, הצמח הכהה יותר משאר הצמחים.

התמר גדל ליד מקורות מי תהום מתוקים וגבוהים, ועל כן ההולך במדבר יכול להיעזר בעצי התמר לזיהוי מקור המים מרחוק.

לאדם החי במדבר יכול העץ לשמש מקור לחלק ניכר מפעילות החיים וחז"ל בטאו זאת בתיאור עץ התמר: מה תמרה זו, אין בה פסולת, אלא תמריה לאכילה, לולביה להלל, חריותיה לסנוך, סיביה לחבלים, סנסניה לכברה, שפעת קורותיה להקרות בהם את הבית. (בראשית רבא, מ"א)

בארץ ישראל תרבתו את עץ התמר והפכוהו לגידול חקלאי. התמר גדל בר על יד מעינות בערבה ובסיני, והפירות המבשילים על דקלי הבר, שאינם מטופחים בידי האדם, הם בוסר ואינם מוצעים למאכל. אבל דקלי התמרה המטופחים לתוצרת חקלאית, מעניקים יבול משובח ורב.

עץ התמר דורש לנביטתו קרקע לחה, במשך יותר משלשה חדשים. תנאים אלה מתקיימים בקרבת מעינות במדבר. תמר הנובט בקרבת מעין, זוכה מידי הבדואים למחסה בצורה של גל אבנים המגן עליו מפני שיני הצאן ורגלי האדם.

לולבים להלל צומחים על עץ התמר. לכן, בחג הסוכות אנו זוכרים לטוב את התמר. הלולב הוא בעצם העלה הצעיר הנמצא ב"ליבו" של עץ התמר.

חריות התמר הם העלים הארוכים, שמשמשים אותנו לסכך בחג הסוכות, ומשמשים להבדיל, את בתי הבדואים במדבר לבנית קירות ולסנוך הבתים. סיבי התמרים המשמשים לעשיית חבלים מצויים בבסיס העלים על הגזע. הם עשויים כעין רשת ולאחר הפרדתם אפשר לשזור מהם חבלים וחוטים. אפשר לשזור חבלים גם מעלעלי התמרים המפוצלים. הסנסנים הם אשכולות הפרחים והפירות של התמר, ולפי חז"ל שמשו הסנסנים לאחר הסרת הפרי לכברה והענפים הקצרים עליהם נשאו הפרות, נקלעו לשם הכנת נפות.

התמר, כמו מינים רבים ממשפחת הדקליים בעולם כולו, גדל היטב גם בקרקע שבה האור לקוי וישנה רטיבות מתמדת. ממדי התמרים מצביעים לעיתים על כמות המים העומדת לרשותם, ובמקומות בהם כמות המים מועטת והמים מלוחים, התמרים קטנים מאוד.

עץ הדקל מתמר לגבה של כעשרים מטר, בולט ברחבי המדבר החשופים ונראה עד למרחוק. התמר נחשב לסמל של שפע. בתקופת החשמונאים, טבע שמעון מטבע ועליה צורת תמר, שמתחתיו שני סלים מלאי פירות התמר, ואילו אספסיינוס המלך הרומאי, חקק במטבע הניצחון על יהודה וישראל עץ תמר שמתחתיו שפופה בת ציון ביגונה.

בפרחי התפרחת של עץ התמר ישנם פרחים עליים בלבד, ומהם מתפתח הפרי. פירות התפרחת של התמר מכילים רק אבקנים. ההאבקה נעשית בעיקר על ידי הרוח, ולפיכך יש לתמר כמות גדולה של אבקה בתפרחת. רבוי האבקה מבטיח את ההאבקה למרות שחלק ממנה יזרה לרוח ויתפזר לשוא בלי שיגיע לתעודתו. מגדלי התמרים לא סומכים על ההאבקה באקראי על ידי הרוח בלבד, וכדי להבטיח יבול טוב של תמרים, הם משתמשים בהאבקה מלאכותית.

תכונות המרפא של התמר

הרב משה כהן שאולי, מביא בספרו "מרפא הבסם" את תכונותיו הרפואיות של פרי התמר. התמר מכיל מינרלים רבים וכן ויטמינים. חוקרים סבורים כי יש לתמר סגולות מרפא גדולות ונצורות, שעדיין לא נחקרו. התמרים מבטלים דכאון וראית שחורות, חוליי מעיים, ומצוינים במצבי אנמיה וחולשה כללית. התמר מצוין לחולי לב. שחיקת גרעיני הפרי והפיכתם לאבקה, מרפאה פצעים פתוחים ומוגלתיים. התמר גם מכיל ערכים תזונתיים חשובים ביותר.